

FARUK LOĞOĞLU

KUZEY IRAK'TAKİ GELİŞMELER IŐIĐINDA TÜRKiYE'NİN DIŞ POLİTİKASI

UMUT UZER

Konuşmacı trafiği yaşıyoruz Atılım Üniversitesinde dün KKTC Cumhurbaşkanı Rauf DenktaŐ Üniversitemizdeydi. Bugün Avrasya Stratejik AraŐtırmalar Merkezi başkanı emekli büyükelçi Faruk Loğoğlu aramızda. Kendisi Tarsus Amerikan Koleği mezunu. Daha sonra Amerika'da mühendislik tahsilini tamamlamıŐ ve Princeton Üniversitesinde İsmet İnönü üzerine doktora yapmıŐtır ki doktora tezi daha sonra kitap olarak da basıldı. 1971 yılında DıŐiŐleri Bakanlığına girdi sayın Faruk Loğoğlu. 1993-1996 yılları arasında Danimarka'da Büyükelçilik yaptı. 1996-1998 arasında Azerbaycan Büyükelçimizdi, 2000-2001 yılları arasında DıŐiŐleri Bakanlığı müsteŐarı olarak görev yaptı ve en son olarak ta Amerika Birleşik Devletlerinde 2001-2006 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Washington Büyükelçimiz olarak görev yaptı. Özellikle Uluslar arası İliŐkiler öğrencilerimizi burada görüyorum. Ama mühendislikten de öğrenciler var. Sayın Büyükelçiye zevkle dinleyeceğiz. Birçok Şey öğreneceğiz. Buyurun sayın Büyükelçim.

FARUK LOĞOĞLU

Evet hepinize iyi günler diliyorum. Önce üç beŐ kelime Şimdi başkanı olduğum kuruluŐtan bahsedeyim. Avrasya Stratejik AraŐtırmalar Merkezi. Nedir bu? Türkiye'de son yıllarda daha çok görmeye baŐladığımız bir akımın ürünlerinden biri. ASA kısaltılmıŐ Őekliyle bir düşünce kuruluŐu. Düşünce kuruluŐu özellikle demokratik toplumlarda refahın da biraz arttığı yani özel sektör kaynaklarının birazda böyle zihni işlere verilebileceği bir kıvama geldiğinde ekonomik hayat yaŐanmaya, oluşmaya baŐlayan kuruluŐlar. ASAM 1999'da kurulmuŐ. Bugün 30'a yakın uzman çalışıyor. Bu uzmanların bir kısmı ülke uzmanları. Rusya, Azerbaycan, Irak, İran gibi. Bir kısmı bölge uzmanları. Ortadoğu, Kafkasya gibi. Bir kısmı da konu uzmanları. Televizyon, enerji gibi. Ne yapıyor ASAM? ASAM'ın günlük bültenleri var İnternet ortamında yayınlanan. Basılı yayınları var, aylık dergiler var, 3 aylık dergiler var. Birde arada bir çok büyük toplantılar yapıldığı zaman onun sonuçlarını duyurmaya yönelik olarak basılan kitaplar, çalışmalar var. Amacı ne? Amacı Türk toplumunun önünde olan sorunlara eğilmek o sorunları siyaset üstü partiler dıŐı partiler ötesi bir anlayıŐla ve bilimsel yaklaŐımlarla inceleyip bunu kamunun ve yönetici çevrelerin hükümetin, parlamentonun işte iş dünyasındaki liderlerin incelemelerine, değerlendirmelerine sunmak. Bu iyi bir Şey mi? Evet bu gerekli bir Şey. Çünkü, herhalde hem insan hayatını hem toplumsal hayatta en önemli iş doğru dürüst düşünememek. İyi düşünemediğimiz takdirde daha verimli oluyorsunuz, daha etkili oluyorsunuz vs. vs. ASAM böyle. Ben 3 aydır bu kuruluŐun başkanlığını yapıyorum. PiŐmanda değilim onu da Őimdiden söyleyeyim.

Şimdi bugün biraz Türk dış politikasına genel olarak eğileceğiz. Ama bunu yaparken sizi de sıkmak istemiyorum. Çünkü herhalde çok rahatlıkla kolaylıkla sıkılabilecek durumlara sık sık giriyorsunuzdur diye düşünüyorum. Ben sizi sıkmak istemiyorum. Şöyle bir 15-20 dakika konuŐtuktan sonra sorularınızı alıp sizi ilgilendiren konularda yanıt vermeye çalışacağım. Nereden başlayayım diye düşündüğümde sık sık anlattığım bir hikaye vardır. Ben 2001 yılından 2006 yılına kadar Amerika Birleşik devletlerinde Türkiye'nin Büyükelçiliğini yaptım. Yani 11 Eylül olayları sonrası, Irak savaşı öncesi ve sonrasında orada bulundum. O nedenle Türkiye'nin görüşlerini Amerika'da televizyonlarda, üniversitelerde, düşünce kuruluŐlarında ve genel olarak halka sık sık anlatmak durumunda kalırdım. Hiç mübalağasız herhalde binlerce değil belki ama yüzlerce konuŐma yaptım. Amerika'da hangi kitle olursa olsun konuŐma yapıp kendinizi dinletmek isterseniz en az iki Şey yapmanız lazım. Bir hatta, üç Şey yapmanız lazımdır. Fazla konuŐmamanız lazımdır. Fazla uzun konuŐmamanız lazım. İki, yazılı bir metinden okumamanız lazım. Üçüncüsü de konuŐmanızın başında tercihen br ide ortasında ama mutlaka birde sonunda bir fıkra veya onları güldürecek bir Şeyler anlatmanız

lazım. Ben bu amaçla böyle bir fıkra markası oluşturmuştum. Ama içinde 4-5 tane var. Çünkü ben kendim beğenmediğim bir fıkrayı anlatmakta hoşuma gitmez. Ama, konuşmaya nereden gireceğiz nereden başlayayım diye söylediğimde şunu anlatırdım. Charlie Chaplin. Aranızda bilen var mı Charlie Chaplin'in kim olduğunu? Bir parmak, çok az var iyi peki. Charlie Chaplin çok eski bir beyaz perde kahramanı, ilk sessiz filmlerin yapıldığı dönemde falan. İngiltere'den Amerika'ya gidiyor. Amerika'ya gidince de tabii bir takım alışkanlıklarını da Avrupa'da alışkanlıklarını da beraberinde getiriyor. Bunlardan bir tanesi bir böyle sosyal ortamda bayanlarla karşılaştığı zaman elini öpüyor. Bunu Amerikalılar önce anlamıyorlar sonra yadırgıyorlar sonra merak ediyorlar ve bir gün birisi soruyor. Mr. Chaplin niçin her karşılaştığımızda durmadan bayanların elini öpüyorsunuz? Charlie Chaplin de duruyor şöyle bir bakıyor. Eee diyor bir yerden başlamak lazım. Şimdi bende sizinle bugünkü 15-20 dakikalık konuşmamıza Irak'la başlayacağım.

Çünkü daha dün uzun süredir beklenen bir Baker raporu Amerika'da yayınlandı. Irak'taki gelişmeler zaten uluslararası gündemi ziyadesiyle meşgul eden bir konu. Ama şimdi Bayker raporunun yayınlanmasıyla Irak'a ilişkin tartışmalar yeniden alevlenecek. İşte uluslararası toplum ne yapabilir? Amerika Birleşik Devletleri bir politika değişikliğine gidecek mi? Bu bağlamda Türkiye hangi noktadadır? Türkiye'nin önündeki sorunlar ve imkanlar Irak bakımından nedir? Ben kısaca onlara değinmek istiyorum ama bunu yapmadan önce Türkiye'nin demokratik ve laik bir ülke olarak bir Nato üyesi olarak ve batı dünyasıyla çok yakın ilişkileri olan bir ülke olarak Avrupa Birliğine katılım müzakerelerine başlamış ülke olarak bir çok açıdan özel bir konumu olan bir ülke olarak hep görmemiz lazım. Bunun anlamı Türkiye, çevresinde sorun yaratan değil istikrar, barış, refah gibi olumlu değerler doğrultusunda çaba gösteren ve dış ilişkilerini bu eksenler üzerinden getiren bir ülke. Tabii bunun en başında da Atatürk'ün koyduğu "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ilkesi yatar. Hakikaten bugünde Türk dış politikasını en zarif ve en kısa bir şekilde tanımlayan temel kavramdır. Irak'a baktığımızda, Irak tabii Türkiye'nin komşusu. Son yıllarda geçirdiğimiz büyük ekonomik sıkıntıların hatta neredeyse çöküşün nedeni de Irak'tan kaynaklanmıştır. Birinci Körfez savaşı Türk ekonomisini, Türk bankacılık sektörünü, Türk ulaştırma sektörünü, Türk sosyal hayatını özellikle Güney Doğuda çok temelden sarsmıştır ve o nedenle Türk ekonomisi de toplumsal şevki bir türlü kendine gelememiştir. O nedenle Irak savaşı daha başlamadan önce Türk kamuoyu Irak'ta yeni bir savaşın açılmasına hep karşı çıkmıştır. Bunu da sonra hatırladığımızda yarar var. Şimdi bugün Irak'a baktığımız zaman hakikaten felaket bir tablo var. Bu felaket tabloya baktığımız zamanda akla gelen ilk şey Amerika'yı sorumlu tutmak. Parmağı Amerika'ya çevirmek Amerika'yı suçlamak, Amerika'yı kötülemek. Bunu yapabiliriz. Buna benim bir itirazım yok, ama bunun ne bize ne Amerika'ya ne Irak'a hiç kimseye de faydası yok. Onu da bilirsiniz. o bakımdan bize bugün düşen iş Iraktaki durumu layıkıyla anlamak ve bu konuda Türkiye'nin çıkarlarını gerektirdiği için Irak halkının çıkarları bunu zorunlu kıldığı için Iraktaki durumu nasıl iyileştirebiliriz bu maksatla neler yapılabilir ona bakmak istiyorum. Irak'ta tabii Kürtçe çok aktif bir rol oynamakta hem siyasi anlamda çok aktif bir rol oynamakta. Özellikle ekonomik ve ticari alanda savaştan bu yana Türkiye'nin orada çok büyük faaliyetleri var. Bir mesuliyeti var. Irak'ta Türkiye'den ticari ekonomik anlamda faal hem siyasi anlamda faal olmuştur. Iraktaki bütün kesimlerde Şiiiler, Sünniler, Türkmenler, Kürtler, Araplar ve de daha küçük gruplar Asuriler ve diğer etnik ve dini gruplarla hep böyle temas içinde olmuştur ve Irak'ın geleceğine iyileşmesine katkı yapmak için bütün bu çeşitli gruplar üzerinde etkili olmaya temas içinde olmaya çalışmıştır. Irak'a tabii Iraktan kaynaklanan ciddi sorunlarımızda var. Özellikle kuzey Iraktaki PKK varlığı konusu Türkiye'nin en büyük sıkıntılarından biridir. Kerkük'ün statüsü Türkiye'yi çok yakından meşgul eden bir konudur. Bundan ayrı olarak Türkmenlerin gelecekteki yeri ve statüsü konusunda Türkiye'nin endişeleri vardır. Birde tabii Irak'ın bütününün geleceğine ilişkin çok büyük ciddi kaygılarımız var. Bugünkü tabloya baktığımız zaman sanki Irak ya iç savaşın içinde veya eşliğinde gibi bir tablo görüyoruz. Bu devam ettiği ve düzeltilemediği takdirde Irak'ın parçalanmasından endişe ediyoruz. Zaten buna çeşni olan Kuzey Irak'ta Kürt grupları var diyoruz. Onlar Irak'tan kopmak istiyorlar. Dolayısıyla bu Irak'taki gelişmelerin durumun iyileşmesini değil belki

kötüleşmesine istismar ederek Irak'tan ayrılmak istiyorlar diye endişeler duyuyoruz. Bütün bunların hepsi doğru, bütün bunların hepsi geçerli.

Fakat ben size üç temel nokta söyleyeceğim. Irak'ın iyiye doğru gidebilmesi için şuanda yapılması gereken üç temel nokta. Bunların başında bana göre Irak'taki uluslararası koalisyonu siyasi anlamda genişletmek, askeri anlamda değil. Yani bugün uluslararası toplum Irak'a yönelik olarak bir bakış açısı var. Ama askeri durum dinamik durumu uluslararası toplumun bu meseleyi yeterince eğilmesine imkan tanımıyor. İkincisi ve daha önemlisi Irak üzerinde hakikaten büyük etki sahibi olan özellikle bölge ülkelerinden iki tanesi İran ve Suriye bu etki alanlarını olumlu değil olumsuz kullanıyorlar. Irak'ı yatıştıracaklarına Iraktaki durumu iyiye dönüştürebileceklerine kendi dar menfaatlerini giderek Iraktaki durumu daha da kötüleştiriyorlar. Bu nedenle uluslar arası siyasi koalisyonun genişletilmesi gerekir derken kastettiğim Amerika'nın, Avrupa'nın bugün Irakta etkili olan dış yabancı güçlerin bölge ülkelerini daha çok içeri çekmeye çalışmaları ve özellikle İran ve Suriye'yi angaje etmeleri şarttır diye düşünüyorum. Bu Baker raporunda da buna benzeyen bir çağrışım var anlaşılan ona daha sonra kısaca döneceğim Baker raporuna. İkinci husus Iraktaki Sünni grupların siyasi süreç içine alınmaları ve onlara hakikaten beklentilerine de yanıt verecek şekilde Irak Sünnilerinin siyasi süreç içine tekrar angaje edilmeleri. Çünkü Amerika Birleşik Devletlerinin baştan beri yaptığı birçok hata var. İşte Baaz partisinin ortadan kaldırılması, Irak ordusunun silahlı kuvvetlerinin ortadan kaldırılması gibi. Liste çok uzun onlara girmeyeceğim. Ama bunlardan en önemlilerinden bir tanesi de baştan itibaren ve Türkiye'nin bütün ikazlarına rağmen Sünni grupları bir sanki düşmanmış gibi görmeleri, onları baştan itibaren dışlamaları hatta ilk dönemlerde Sünni üçgeni diye bir alanı da sanki bir düşmanlar tarafından Irak içinde düşmanlar tarafından kontrol edilen bir alan gibi ilan etmeleri de buna göre operasyonlar yapmaları yapısal bir sıkıntıya yol açmıştır Irakta. Şimdi hala fırsat vardır, Sünnilerin siyasi statülerine çekilmeleri için. Çünkü öyle veya böyle Iraktaki büyük gruplar arasında bir denge bir uzlaşma sağlamadığımız, sağlayamadığımız taktirde Iraktaki çatışmalar, çekişmeler devam edecektir. Irak'la böyle bir uzlaşma ve dengeyi bulabileceklerini aslında şu son iki üç yıl içinde göstermişlerdir. Seçimler yapılmıştır. Önce geçici yönetimler ondan sonra seçimler sonra bir anayasa referandumu bir böyle kör topal giden bir siyasi süreci biraz gecikerek de olsa kendileri için belirlenen takvimlere göre gecikerek de olsa bu siyasi süreci ileri götürmüşler. Bir meclis kurmuşlar, bir hükümet kurmuşlar. Hala eksikleri olan bir anayasa kabul etmişler. Dolayısıyla boş yok orada. Yani Irak halkı hiçbir şey yapamaz, hiçbir şey beceremez diye bir durum yok. O bakımdan bu ulusal uzlaşmayı mümkün kılacak adımlar atılması ve bunu belki ateşleyecek Sünni grupların içeri çekilmesi büyük önem taşıyor.

Son nokta, üçüncü nokta Irak bakımından hayati önem taşıyan Türkiye'nin öteden beri ve bugün hala süre gelen politikasının Irak politikasının özü Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasi birliğinin korunmasıdır. Bu içinizde belki aksini iddia edebilecekler olabilir. Amerika Birleşik Devletlerinin de bugün politikası budur. Türkiye'nin ön ayak olarak defalarca en az altı defa sanıyorum topladığı komşu ülkeler yani İran, Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye artı Mısır, Kuveyt gibi ülkelerin resmi bildirimlere kaydederek ilan ettikleri taahhüt de budur. Ancak bugün özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde görüyoruz ki sanki Irak şu veya bu şekilde bölünürse genellikle de üçe bölüyorlar. İşte Kuzeyde bir Kürt devleti olur, Güneyde bir Şii devleti olur, ortalarda da Bağdat'ın içinde bulunduğu yerde ortalarda Sünnilerin belki hakim olduğu bir yönetim olabilir diye böyle çeşitli düşünceler var. Şimdi düşünce olarak bunlar zararlı değil ama mesaj, siyasi mesaj olarak özellikle Irak halkına yönelik olarak bunlar çok yanlış. Çünkü Irak halkı zaten çok zor şartlar altında bu ülkelerini bir arada tutmaya çalışıyorlar. İster Washington'da olsun ister Brüksel'de olsun ister bilmem başka yerlerde olsun insanlar düşünürler medyanın da bunları ödüllendirmesiyle Irak şöyle parçalansa iyi olmaz mı gibi düşünceler herhalde Irak halkının şevkini, moralini çok olumsuz etkileyecektir diye düşünüyorum. Bu tabii sadece Irak halkı için değil bu Irak liderleri içinde bu geçerli. Dolayısıyla uluslararası toplumun sürekli yapması gereken böyle tek bir sesle herkesin Irak'ın tek bir ülke olarak korunması, toprak bütünlüğünün muhafaza edilmesi, siyasi birliğinin başka türlü bir iç düzenleme olarak Irak halkının bileceği iş. Siyasi bir birlikteliğinin sürekli

vurgulanması ve bunun arkasında durduğu uluslar arası toplumun ifade etmesi ve ilan etmesi bana göre büyük önem taşıyor.

Şimdi kısaca Baker raporuna geelim. Özeti 100 sayfa falan. Birebir incelemiş değilim. Ancak şöyle anlıyoruz. Bir, Irak'ın toprak bütünlüğü siyasi birlikteliğine vurgu yapılıyor. Bunun aksinin çok felaket olacağı söyleniyor. Bu iyi. İki, bölge ülkelerinin angaje edilmesi ve gereğini işaret ediliyor. Bana göre buda iyi. Ayrıca Türkiye ile ilgili bir takım uyarılar olduğunu da anlıyorum. Hem PKK bağlamında hem Kuzey Irak'ın geri kalan kısmından ayrılması konusunda Türkiye'nin tepkili olabileceğine de dikkat çekilmiş. Buda tabii yerinde. Onunda dışında tabii rapora başlamak ve okumak lazım. Ancak raporda da öyle veya böyle, bilelim ki Bush yönetimi Irak'ta hakikaten önemli bir kavşağa daha gelmiştir. Bu kavşak ne ilk ne son kavşaktır. Çünkü Bush daha iki sene iş başında dış politika kongredeki son seçimlerden sonra kongrenin yönetimi demokratlara geçmiş olmasına rağmen dış politika Amerikan başkanının yürüttüğü bir alandır. Sahibi olduğu bir alandır. Bu böyle ise ki böyle, Bush'un Irak politikasında köklü değişiklikler yapacağını ben şahsen beklemiyorum. Ancak ciddi bir takım ayarlamalar yapma zorunluluğunu hissettiğini de rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunlar tam nerede hangi ayarlamalar ne tür ayarlamalar olacak onu önümüzdeki günlerde yönetimi başkan Bush'un yapacağı açıklamalardan anlayacağız. Ancak bütün bu ayarlamalar iyiye doğru ayarlamalar olduğu takdirde Türkiye üzerinde olumlu etki yapacaktır. Ters olduğu tadtirde de Türkiye yeniden Irak konusunda yeni sıkıntılarla karşı karşıya kalabilir. Ben Irak konusunu burada böyle noktalayayım.

Irak konusu kadar Avrupa Birliğinden bahsetmedim. Kıbrıs'tan bahsetmedim. Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizden bahsetmedim. Ama bir konuya kısaca değinmek istiyorum İran. İran fevkalade sorunlu bir konu. Sorunlu ülke demiyorum. Onu da diyebiliriz de. Ben konu diyorum. Çünkü bizim gündemimiz bakımından bir bölge ülkesi olarak İran'ın ister Irak'la oynadığını rolü, ister Körfez bölgesinde oynadığı rol, ister nükleer silah kapasitesi geliştirme konusundaki soru işaretleri nedeniyle uluslararası gündemin ilk sıralarına yerleşmiş bir konu, nükleer konu. Şu anda Birleşmiş milletler güvenlik konseyinde muhtemelen yakın tarihlerde bir yaptırım kararı görebiliriz güvenlik konseyinden ama öyle veya böyle İran konusu önümüzdeki dönemde Türkiye'yi çok meşgul edecek bir konudur. Türkiye'nin gündemine oturacak bir konudur. Türkiye'yi de biraz sıkıştıracak bir konudur. Çünkü İran'la ilişkilerimiz komşu bir ülke olarak her anlamda önemli ama öbür yandan Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği onların bakış açısı da ki biz camia olarak o camianın içindeyiz. Böyle ikisi arasında biraz dar bir alanda geriden bir politika izlemek durumunda kalacağız. Bu Türkiye'yi biraz sınavacak bir süreç olacaktır. Son cümlemi de şöyle söyleyeyim. Türkiye hakikaten her açıdan önemli bir ülke, büyük bir ülke, ekonomisiyle, nüfusuyla, tarihi geçmişiyile, geleceğiyle. Ancak bugün artık öyle bir dünyada yaşıyoruz ki Türkiye kendi başına bölge ülkesi olmasına rağmen bölgede tek başına çok böyle lider rol oynayacak ülke halinde olamayacaktır, olmayacaktır. Çünkü hemen şunu ekleyeyim. Amerika Birleşik Devletleri bile bunu süper güç olarak yapamıyor, beceremiyor. Neden? Çünkü artık küreselleşen bir dünyada uluslar ne kadar büyük olursa olsun eğer başka uluslarla birlikte hareket edemedikleri taktirde fazla bir ahkamı, hükümleri olmuyor. Türkiye ulusal gücünü ne kadar başkalarıyla birleştirerek hareket edebilirse o nisbette rol oynayacaktır ve etkili olacaktır. Bunu da genel bir nokta olarak size emanet ediyorum. Ondan sonra burada duruyor ve hepinize beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Sorularınızı alıyorum. Ben buradan görüyorum. Buyurun.

SORU

Birkaç sorum var. Birincisi ilk başta Türkiye dış politikasının kaynağı Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sözünden kaynaklı bir şey. Peki sizce bir ülkenin de sonradan kendilerinin de reddettikleri nedenlerle bir ülkeye saldırıp işgal etmesine izin vermek, sınırlarınızı açmak, limanlarınızı açmak veya askeri üslerinizi kullandırmak yani bu Atatürk'ün bu deyişi deyimine nasıl bakılır, ben bunu merak ediyorum. İkinci olarak da şunu söyleyebilirim.

Amerika....bombalanmalar oluyor yaklaşık yüzlerce insanlar ölüyor. Peki bu yani ülkenin içindeki kaos Amerika'nın uygulamak istediği planlarını hizmet etmiyor mu yani bunu Amerika istedi dünyanın süper gücü madem nasıl burada yani bu gerçekten enteresan bir olay.

FARUK LOĞOĞLU

Birinci sorunuz "Yurtta Barış, Cihanda Barış" yani bir ülke başka bir ülkenin işgaline nasıl izin verebilirdi. Neticede izin vermedik. Ben şahsen izin verilmesinin daha yararlı olacağını düşünenlerden biriyim. Onu da açıkça söyleyeyim. Ancak "Yurtta Barış, Cihanda Barış" hiçbir zaman kullanılması gereken yerlerde askeri gücün kullanılmayacağı anlamına da gelmiyor.

SORU

Veyahutta kullanılması gereklimiydi?

FARUK LOĞOĞLU

Efendim

SORU

Sonradan kendilerinin reddettikleri nedenlerle kimyasal silah yada benzeri nedenlerle bu gerekli bir nedenmiydi?

FARUK LOĞOĞLU

Hayır. Onu tartışmıyorum ben. Amerika Birleşik Devletlerinin Irak'a girişi hatamıydı? Şimdi herkes görüyor ki hataydı. İleri sürdükleri gerekçeler geçerlimiymiş? Hayır değilmiş? Bunları tartışmıyorum. Şimdi diyorum ki objektif bir durum var Irak'ta. Bizim bu objektif duruma bakarak o durumu iyileştirecek bir yaklaşım içinde olmamız gerekir diyorum. Şimdi biz Kıbrıs'ta gücümüzü askeri gücümüzü kullandık. Bunu uluslararası hukuka uygun olarak yaptık. Yani bu ülke hiçbir zaman askeri gücüne usulüne uygun bir biçimde kullanmasını engelleyen bir ülke değil. Şöyleydi ikinci sorunuz. Amerika tam Irak'ın toprak bütünlüğünü hakikaten korumak istiyor mu yoksa mevcut kaos ve çatışmalar aslında Amerika'nın menfaatlerine uyan bir durum değil mi? Bunu sordunuz. Şimdi Amerika'nın menfaatlerine uyan bir durum olsaydı başkan Bush'un kamuoyundaki yoklamaları yüzde yüzlerin üzerine çıkardı. Böyle bir şey yok. Başkan Bush'un Amerikan kamuoyu yoklamalarında desteği %95'lerden %30'ların altına düştü. Bugün Amerikan kamuoyunun çok büyük bir kısmı Irak'taki savaşa karşıdır. Iraktaki kaosa karşıdır. Iraktaki Amerikan askerlerinin bulunmasını da pek istemiyorlar. Çekilsin diye büyük bir baskı yok ama onu da istemiyorlar. Dolayısıyla yani olaylara bakarken elinizi sadece vicdanınıza değil o beyin içindeki dengelere de elinizi koyarak biraz objektif olmak lazım. Eğer Amerika'nın politikası Irak'ı parçalamak olsaydı bunu belki onu daha başarılı bir şekilde yaparlardı. Bütün sıkıntı Irak'ı hala bir arada tutmak için oradan oraya oradan oraya çok beceriksiz şekilde hata üstüne hata yaparak hala bu ülkeyi bir arada tutmaya çalışıyorlar diye düşünüyorum ama siz aksini de iddia edebilirsiniz yani ona da bir itirazım yok.

SORU

Şahsen sizlerde dediniz ya biz hani tutup direk Amerika'yı suçluyoruz. Diyoruz ki Amerika suçludur. Zavallı işte Irak halkına saldırdı. Kendisini mega güç ilan etti falan. Ya ben çok farklı düşünüyorum. Irak halkı ilk Amerika'ya geldiğinde Amerika'yı kendisi için bir kurtuluş yolu olarak gördü. Ama ben kendi halkıma bakıyorum. Benim atalarım şahsen hani Amerika'dan medet gerçi o dönemde gerçi o kadar, yani yurt dışından medet beklemek yerine halkın kendisinde hani bir şeyler yapıp hani Kurtuluş Savaşını ilan etmiş kendisi bir yerlere gelmişti. Şimdi ben bakıyorum yani Amerika'ya güvenip Irak bir şeyler yapacaktır ve ben hayret ediyorum halk bu kadar mı güvensizdir. Saddam'ın heykelini indirirken alkışlamaları o kadar askerlerini falan. Amerika'nın bu kadar hatasına da hayret ediyorum hani kendisi o kadar mega güçtü, kendisine o kadar güveniyordu. Ama Irak gibi küçücük bir yerde ellerini yüzlerini bulaştırdılar yani. Hiçbir şey yapamadılar. Şimdi ben hayret ediyorum. Amerika'nın gerçekten bir krize girdiğini düşünüyorum. Acaba yani Amerika'nın yıkılışı Irak'la olur mu? Çünkü Amerika bugün işte oradan vazgeçecek değil yani. Çünkü halk ve bütün dünya Amerika'ya hayret edecektir. Kocaman bir güç nasıl olurda savaşa girdi ve hani geri çekildi şeklinde yani şu an bile haberler dolaşırken. Acaba Amerika'nın yıkılışı Irak'la mı olacak?

FARUK LOĞOĞLU

Acaba Amerika'nın yıkılışı Irakla mı olacak sorunuz bu? Amerika daha önce Vietnam da savaş kaydetmişti. Onu atlatabildi. Büyük bir ihtimalde Irak'ta da büyük bir hasar almakla birlikte yine ayakta duracak diye bir tahminde bulunabilirim ben. Bunu şöyle de belki bir iki rakamla destekleyebiliriz. Bugün Amerikan ekonomisinin büyüklüğü gayri safi milli hasılası on dört trilyon dolara yaklaşıyor. Bunun çok mütevazı bir ekonomik büyüme olan yüzde üçle ki bu performansı Amerikan ekonomisi gösteriyor. Her yıl ekonomisine 400 milyar dolar üzerinde bir büyüklüğü ekliyor. 400 milyar dolar bir Brezilya ekonomisine eşittir. Bir Hindistan ekonomisine çok yakındır. Hep deniyor ki efendim Çin ve Japonya hatta Avrupa Birliği Amerika Birleşik Devletlerini ekonomik olarak yakalayacak. Bu sayısal olarak mümkün değil. Çünkü onlar nasıl büyüyorsa Amerikan ekonomisi de büyüyor ve aradaki fark belki az olacak ama Amerikan ekonomisinin büyüklüğü bunu şey yapmıyor, yani bunu gerçekçi bir tahmin olarak bizim önümüze koymuyor. Şimdi bu örnekleri verirken sakın Amerika'nın avukatlığını veya savunuculuğunu yapıyorum değil sizler öğrencisiniz. Burası da bir bilim yuvası. Hislerinize her zaman sahip olabilirsiniz. Tercihleriniz öyle olabilir. İç güdüleriniz size onu diyebilir bunu diyebilir ama daima gerçeklere olduğu gibi bakmak mecburiyetindediniz. Bunu yapmadığınız taktirde sizi duygularınız idare edecektir. Ona da bir itirazım yok ama hayatı sadece duygu değil biraz objektif bitaraf bilimsel yaklaşımlar çok önemli. Çünkü tercihlerinizi, seçimlerinizi yaparken hayatta hangi konuda niçin, hangi gerekçelerle, hangi verilere göre karar verdiğinizi bilmeniz lazım. Onun için Amerika'ya bakarken de öyle yapmak lazım. Amerika Irak'ta çok vahim hatalar yaptı. Hala yapmaya devam ediyor. Bunları en yakından bilen insanlardan biri belkide benim. Yani görevim itibariyle benim şahsi özelliklerimden kaynaklanan bir şey değil bu. Görevim itibariyle böyle. Amerikan ekonomisi böyle. Silahlı Kuvvetlerimize baktığımız zaman Silahlı Kuvvetlerine yapılan bütün o harcamalara rağmen ancak Amerikan gayri safi milli hasılasının %4'ü oranında bir harcama yapılıyor. Demek ki orada da kapasite çok daha geniş çok daha fazla harcayabilir isterse. Mecbur kalırsa. O nedenle evet Irak'ta büyük bir manga yara alacaktır, almıştır da zaten. Belki Irak'tan mahcup olarak ta çıkabilir, çıkacaktır. Bilemiyorum, inşallah yani Irak'ın geleceği iyi geleceği neyi gerektiriyorsa o olsun. Amerika'nın Irak'tan mahcubiyet içinde ayrılmalarını gerektiriyorsa varsın öyle olsun. Ona da bir itirazım yok, ama en büyük en iddialı savaşlardan biri Vietnam savaşı binlerce kayıp vererek kaybetmiş ama bugün Amerika durduğu yerde durmaktadır.

SORU

Öncelikle hoş geldiniz diyorum efendim. Ben şunu soracaktım biraz daha Irak ile ilgili değide, Orta Doğu'yla ilgili birazda. Bildiğiniz gibi 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika biraz daha Orta Doğudaki projelerini genişletmeye başladı. Belki öncesinden Türkiye dengeli olarak görüyordu Orta Doğuya açılmak için birazda. Fakat şu anda o engellerin ortadan kalktığını düşünüyorum. Afganistan daha sonra Filistin Irak ve şu anda Suriye ile İran ile görüşülüyor. Amerikanın şu anda bizim komşu ülkelerimizde askerlerinin bulunması ve kafasının bir köşesinde de Avrupa Birliği görüşmelerinin ilerde, Türkiye'de de kökten dinci bir hareket olabilir gibi bir düşünce var. Bunu üstü kapalı bir şekilde söylüyor. Size göre Amerika'nın bize bu kadar yaklaşması komşu ülkelerden askeri bir şekilde vurulması Türkiye'nin gelecekteki stratejik ve askeri konumunu herhangi bir şekilde etkileyebilir mi? İlerde bir hadise olduğu zaman buna karşı Türkiye'nin alacağı bir tavır var mıdır şuanda Türkiye'ye karşı?

FARUK LOĞOĞLU

Yani siz şöyle bir tehlikeden bahsediyorsanız işte çevremizdeki ülkelerde Amerikan askerleri konuşlandırılıyor. İlerde bir sıkıntı çıktığı zaman bu askerler Türkiye'ye karşı kullanılabilir mi, bunu soruyorsunuz? Şimdi böyle bir ihtimal nazari olarak dışlanabilir mi? Hayır ama gerçekçi bir olasılık mı oda hayır. Çünkü neden Türkiye'de Amerika Birleşik Devletleri Nato üyesi iki müttefik herşeyden önce. Ayrıca Türkiye'de Amerika Birleşik Devletlerinin böyle çatışma içine girmesini gerektirecek bir sebepte yok. Aksini gerektirecek bir çok sebep var. Bunlardan en önemlilerinden bir tanesi de son yıllarda Türkiye'nin hem genel olarak hem ABD açısından stratejik değerini artıran klasik güvenlik stratejisi değerine ek olarak enerji alanındaki rolü ve önemi Türkiye'nin. Amerika bütün bu biraz önce işaret ettiğim büyük guruplarına rağmen en zayıf noktası enerji konusundaki dışa bağımlılığıdır. Petrol tüketiminin %80'nini, %60'ını pardon %60-%65'ini şuanda dışardan alıyor. Doğalgazdaki bağımlılığı, dışarı olan

bağımlılığını giderek artırıyor. Çünkü Kanada'dan ve Meksika'dan artık eskisi kadar doğalgaz alamıyor. O bakımdan enerji güvenliği Amerika'nın 21. yüzyılda gündemin hep birinci sırasında duracak bir konu. Türkiye bu açıdan çok önemli bir konumda ve o konumu giderek güçleniyor. Petrol olanaklarıyla, Ceyhan terminaliyle, doğalgaz boru hatlarıyla. O bakımdan şöyle ileriye doğru baktığımızda ben Türkiye ile ABD'yi karşı karşıya getirecek durumlar pek tasavvur edemiyorum. Aksine Türkiye ile Amerika Birleşik Devletlerini birlikte hareket edebileceklerini görebildiğim edebildikleri taktirde de iki tarafa da menfaat sağlayacak bir çok alan görebiliyorum.

SORU

Çuval konusu mesela bu Amerika ile aramızı geren bir sorun değilmiydi yani?

FARUK LOĞOĞLU

Hangisi?

SORU

Çuval konusu askerlere. Uzmanlıkla belki atlattık ama orada askerlerden birisi kendini kaybedip ateş ettiği anda bir çatışma ortamı olamaz mı?

FARUK LOĞOĞLU

O çatışma olsaydı da orada kalırdı. Ondan sonra eğer o giderek büyüyen iki ülkeyi de içine çekecek bir büyüklüğe herhalde ulaşmazdı diye şey yapmak lazım. Siz buyurun.

SORU

Şimdi Irak'tan bahsettiğimiz gibi bir kaos ortamı sürmekte. Kaos ortamı olmakta, çatışmalar çıkmakta, silahlar patlamakta ve Amerika'nın da bazı arkadaşlarımız dedi. Kaos ortamı istemek de istememekte. Farz edelim ki kaos ortamı olmadı. Amerika da düzgün bir şekilde sistemi kurmayı başardı. Sadece askeri alanda değil de ekonomik anlamda da Amerika'nın da yapıcı hareketleri o coğrafyadaki ülkelerin işine gelir mi? İkinci sorumda İran'dan bahsettik tehlike olarak. İran'ın nükleer hareketlerini bahane etmekte ama bunun yanında Kuzey Kore'yi görmemekte. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

FARUK LOĞOĞLU

İkincisinden başlayalım. Kuzey Kore'yi görmemekte cümleciği bana göre tam durumu yansıtmıyor. Çünkü Kuzey Kore konusu da hem çok taraflı yani uluslararası toplum seviyesinde hem de işte altılar grubu çerçevesinde hem de bire bir Amerika Birleşik Devletlerinin Kuzey Kore neslinde takip ettiği zaman zaman iddia edilen ama hep gündemdeki yerini muhafaza eden bir konu, bir sorun niteliğini kaybetmiş değil. Kuzey Kore'ye göz yumuluyor değil. Kuzey Kore'nin nükleer silahlarına hoşgörü gösteriliyor değil. Aynı şey İran bakımından da geçerli. İran'ın bu kadar bizim gözümüzün önünde olmasının sebebi komşu ülke olduğu için onu daha yakından takip ediyoruz. Bize daha fazla daha büyük resimlerle gündemimize oturuyor.

SORU

Hürmüz boğazının stratejik konumu, hürmüz boğazını kontrol etmesi Amerika'yı enterese etmiyor yani.

FARUK LOĞOĞLU

Amerika'yı tabiki etkiliyor Hürmüz boğazı çok önemli bir boğaz.

SORU

Enerji geçişi olarak

FARUK LOĞOĞLU

Evet evet o bakımdan biraz önce dediğim gibi Türkiye'nin enerji haritasındaki konumu Amerika açısından bir çok nedenle önemli kazanıyor. Bir tanesi de enerji güvenliği sağlamak bakımından kaynak çeşitliliğini çoğaltmamız lazım. Türkiye bunu sağlayacak. Çünkü bir Batı ülkesi, demokratik bir ülke, batı müttefiki bir ülke. O bakımdan orada ben Türkiye o açıdan da ayrıca bir önem kazanıyor. Sanırım arkadaşların dersleri falan var.

.....

Size ben bir kısa hikaye daha anlatayım. Washington'da bunu bir konuşmacıdan dinlemiştim. Konuşmacı da lafı uzatınca dinleyicilerde uçar, beşer kalkıp salonu terk etmeye başlamışlar. Konuşmacı buna içerlemiş biraz. Gene de çıkanlardan birisinin arkasından bakmış nereye gidiyorsun sen demiş. Adam dönmüş ben eve gidiyorum demiş. E demiş buraya gelmeden

önce niye gitmedin. E demiş buraya gelmeden önce ihtiyacım yoktu demiş. Evet arkadaş herhalde berbere gitmiyor. Buyurun.

SORU

Amerika'nın bu enerjide dışa bağımlılığı sürekli devam edecek. Dışarıdan aldığı enerjilerde bir müddet sonra bitecek yada azalacak yada ona yetmeyecek. Kuzey Irak'ta çıkan petrol yada enerji kaynağı sanki bıçakla kesilmiş gibi Türkiye'de çıkmamakta. Türkiye'de Amerika'nın bir projesinde olabilir mi Irak'tan, Suriye'den, İran'dan sonra Türkiye'de Amerika'nın projeleri altında olabilir mi?

FARUK LOGOĞLU

Evet soruyu doğru duyduysam yani bıçak gibi kesilmiş gibi. Türkiye'de petrol şu anda yok, bu sonra sonraları olabilir mi? Bu mu soru?

SORU

Türkiye'nin Amerika Türkiye'nin sonradan bu projesine girmesi ya da şu anda projesine bu Orta Doğu'yu ele geçirdikten sonra daha doğrusu tamamen hakim olduktan sonra Türkiye'de sonraki projeleri altında. Çünkü Türkiye'de de petrol olduğu muhakkak.

FARUK LOGOĞLU

Türkiye'de petrol olduğu görüşüne bende katılıyorum da bu petrol Güney Doğuda mı yoksa Karadeniz'de mi ondan pek emin değilim. Her halukarda biz kendi ülkemize ve kendi ülkemizin sorun ve çıkarlarına bakarken öncelikle ve sadece başka ülkelerin bize nasıl baktığından hareketle değil öncelikle kendimiz bu konulara nasıl bakıyoruz o açıdan yaklaşmamız lazım. Elbette başka ülkelerin Amerika'nın, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye nasıl baktığını da iyi değerlendirmemiz lazım ama ben şunu tavsiye ederim. Türkiye önemli bir ülke dedim, büyük bir ülke dedim, güçlü bir ülke dedim ama bununla bu büyüklüklerle mütenasip bir özgüveni yok. Biz her tür şeyden ve herkesten kuşkuluyoruz. En yakın müttefiklerimizi bile kendimize acaba kötülük yapacaklar mı diye düşünüyoruz. Bu böyle değil yani hayata böyle yaklaşırsanız kendi sahip olduğunuz potansiyel gücüde en verimli biçimde en etkili bir biçimde kullanamazsınız. O bakımdan böyle olur olmadık komplo teorilerine kendinizi kaptırmayın. Sakin olun. Elbette Türkiye ile uğraşacak, herkes birbiriyle uğraşiyor ama hiç kimse kimseyle uğraşmıyor herkes Türkiye ile uğraşmıyor yok öyle bir şey. Türkiye'nin dostları da var, düşmanları da var, arada olanlarda var, bunu belirtmek lazım, bunu bilmek lazım. Şimdi siz buyurun.

SORU

Kafama takılan iki konu var bunu izninizle konuşmak istiyorum. Birincisi şimdi Kuzey Irak'a giden lojistik firmaları orada direnişçiler tarafından işte suikastlara uğruyorlar. Hatta bizim kamyoncularımızda orada yakalandılar vs. ve direnişçiler tarafından yapılan açıklama oradaki kamyoncuların bu şeylere maruz kalmalarının sebebi Amerika'ya olan işbirlikçileri işte Amerika'ya olan destekleri gösteridi ama şimdi bakıyoruz ki Kuzey Iraktaki Amerika'nın en büyük işbirlikçi durumunda Kuzey Iraklı Kürtler. Ama ben televizyonlarda veya hiçbir yerde rastlamadım ki Kuzey Irak'ta Türklere direnişçiler tarafından birebir açıkça yapılmış bir suikast vs. bir şey olsun. Bu cepte dursun. İkinci kısım bir yerde bir eylem varsa bu eylemi yapandan ziyade bu eylemi n sonuçlarının kime yapıldığına bakmak lazım. Şimdi televizyonda masum bir vatandaşın boğazını kesmek direnişçilere yada Irak yada Kuzey Irak'ın geneline demokrasi sağlanmasından ziyade Amerika'nın orada ne kadar farklı sebepler bulunduğunu ispat etmiyor mu? Bu noktada Irak'taki direnişin aslında Amerika'nın orada olmasını haklı çıkartacak şeyler yaptığı düşünülmez mi? Ben böyle düşünüyorum yoksa yanılıyor muyum ben bunu sormak istiyorum. Yani oradaki direnişi yapanda Amerika mı? bu suikastları destekleyen. Bana öyle geliyor. İkinci soru şimdi Fransa bir açıklama yaptı dedi ki: Eğer Türkiye bize kapılarını açsaydı bir cephe açılabilseydik Türkiye'den Irak bu konuda olmaz, bu olaylardan birazda Türkiye suçlu dedi açıkça. Ben size Türkiye girmeli mi hata yaptı mı diye soracaktım ama siz cevabını verdiniz. Peki şimdi ABD'nin nükleer santrallerin etrafına hava savunma sistemlerini kurduğunu düşünürsek olası bir yaptırıma karşılık vereceğini anlatmış oluyor bu bize. Böyle bir durumda Türkiye'nin durumu ne olacak sizce? Yardım etmeli miyiz yoksa etmemeli miyiz?

FARUK LOGOĞLU

İran.

SORU

İran. Herhangi bir müdahale.

FARUK LOGOĞLU

Şimdi Iraktaki direnişin altında kimler var hangi sebepler var bu çok geniş bir konu. Bunun içinde Iraklılar var, Iraklı olmayanlar var, terör örgütleri var, çapulcular var, soyguncular var, haydutlar var birde hakikaten ülkelerinin işgal altında olduğunu düşünüp buna karşı çıkan ne bileyim ben Saddamcı, milliyetçi nasıl tanımlarsanız tanımlayın insanlarda var, ama dikkat ederseniz Irak'ta iç savaş var derken bunun kimler arasında olduğunu tarif edebilecek hiçbir babayiğitte yok. Irakta direniş var derken bunun bir sahibinin bir söyleminin olduğuna dair en ufak bir işarete yok. Yani kim niçin direniyor bunun bir sahibi yok. Herkes birbirini öldürüyor, herkes birbirine kıyıyor siz eğer yanlış anlamadıysam bunu da Amerika yapıyor dediniz öylemi?

.....

Acaba yani eğer hakikaten bunu Amerika Birleşik Devletleri yapıyorsa sayısı bugün 3000'e yakın kayıpları oldu neden kendi insanını da bunu harcayarak bunu yapıyor dememiz lazım. Onu diyorsanız ona benim verebileceğim bir tepki pek yok. Irak'a girmelerine izin verseydik Rumsfeld'i, hatırlattınız durum başka olurdu. Durum başka olurdu ama Rumsfeld'in dediği sebeplerle değil. Durum şu nedenle başka olurdu. En az iki sebeple başka olabilirdi daha doğrusu. Çünkü olurdu diye kesin bir ifadeyi kullanmak yanlış olur, olabilirdi. Birincisi Irak'ta Amerika Birleşik Devletleri de diğer Uluslararası güçlerle birlikte olacak bir Türkiye varlığı sanata yapılan hataların büyük bir kısmının yapılmasını belki olmayabilirdi. Hataların yerine daha iyi tercihler konulabilirdi. O anlamda Irak'ın bugünkü durumunun daha iyi olacağını söylemekte mümkün olabilirdi. İkinci anlamı Türkiye eğer izin vermiş olsaydı bunun yararı ne olabilirdi. Bunun iki çatallı yararı olabilirdi. İkinci başlık altında bir PKK bakımından PKK bugünkü konumunda olamazdı Irakta Türkiye orada olmuş olsaydı. İki Kuzey Iraktaki Kürt oluşumu mantığını belki korurdu ama bugün ulaşmış olduğu siyasi söylem seviyesine özellikle Kerkük üzerindeki iddiaları falan sanıyorum o konularda da bugünkünden farklı bir konumda olabilirdik diyebiliriz. Başka bir sürü şey var yani bu bizde de öyle olsaydı ne olurdu, böyle olsaydı böyle olurdu şeklinde bunun çok raporlarını yazdık, çizdik, okuduk ama burada kısaca cevaplandırmak istiyorum. Eğer yoksa varsa bir soru daha alayım ondan sonra tek bir soru daha alacağım. Arkadaki kazaklı arkadaş siz.

SORU

Türkiye'nin bölgedeki gücü açısından Shangay İşbirliği Örgütü, gelecekte işbirliği öncesinde batısıyla doğu arasındaki geçiş konusunu nasıl değiştirebileceğini gerek enerji bakımından gerek politik bakımından Türkiye'nin bu bağlamda batıyla doğu arasında seçim yapması gerektiğini açıklayabilecekmisiniz?

FARUK LOGOĞLU

Son sorunuzu cevaplandırayım. Türkiye'de batısıyla doğu arasında bir tercih yapması değil Türkiye'nin batı ve doğuyu aynı anda tercih etmesi lazım. Bunu yapabilecek konumda olan bir ülke Shangay örgütünün. Bunu enerji bağlamında sordunuz?

SORU

Gerek enerji gerek politika.

FARUK LOGOĞLU

Enerji ve diğer anlamlarda Şangay örgütü ne yapabilir bu tabi daha çok giderek kızışan enerji kaynaklarının kontrolü ve güvenli enerji kaynakları sağlama mücadelesinin bir parçası Shangay Örgütü'nün oluşması bir güvenlik boyutu da var ama o kadar önemli değil. Bugün Çin ve Hindistan çok çabuk büyüyen ekonomileri nedeniyle eskiden hiç uluslararası pazarlarda yokken bugün enerji piyasasında çok önemli alıcılar durumunda. Şimdi bir yandan Shangay Örgütü diye bir soruyu sorduğunuz için söylüyorum. Öbür yandan da batı ülkeleri bu enerji kaynakları için mücadele edecekler. Burada tabi aklın, hepimizin temenni etmesi lazım. Çünkü dünyadaki enerji kaynakları kıt olmakla birlikte barış içinde, sükunet içinde hem

tüketiciye hem üreticiye faydalı olacak bir şekilde kullanılması mümkün. Türkiye ise ben kendimi doğuda kabul ediyorum. Ben sizdenim. Onlara karşıyım. Böyle bir tercih yapmak için bir gerek yok. Türkiye bugün hem Orta Asya'dan hem Hazar Havzasından, hem Orta Doğudan, hem doğudan ve İran'dan aldığı doğal gazı ve petrolü ilerde Mısır'dan alacağı Irak'tan alacağı doğal gazları ondan sonra Irak'tan alacağı belki ilerde petrolü dünyaya ve Batı dünyasını gönderme hususunda önemli bir ülke olacak. Ceyhan Terminalinden sadece İngiliz gemilerinin veya Amerikan gemilerinin petrol yüklemesi şart değil. Çin gemileri de yükleyebilir, Hindistan gemileri de yükleyebilir. Çünkü kendini o konuma getirmek zorunda akılcılık bana göre onu gerektiriyor, bende akıllı bir insansam. Burada söylediklerimi noktalıyorum ve hepinize teşekkür ediyorum

UMUT UZER

Çok teşekkür ediyoruz Sayın Büyükelçim. Aynı zamanda da etkinliği düzenleyen Stratejik Analiz Topluluğu ve Başkanı Esra Balgıç'a da teşekkür ediyoruz.